

neoliberalizm iflas etti özelleştirmeler sürüyor

Verilen taahhütlerin en hızlı şekilde uygulanması AKP iktidarı döneminde gerçekleşti. İktidara geldiği günden itibaren iletişimden enerjiye, sudan limana kadar birçok sektörde özelleştirmeleri yapan AKP iktidarı görevine büyük bir bağlılıkla taahhütnameyi yerine getirmeye çalışmıştır. AKP iktidarı döneminde 70 şirket veya kurum özelleştirilmiş ve bu özelleştirmeler sonucunda 21.676 işçi işten çıkarılmış geri kalanın büyük kısmı ise 4C kapsamında 10 ay geçici işçi olarak güvencesiz olarak çalışmaktadır.

YILMAZ ASLAN

Tekel işçilerinin beklenilmeyen direnişiyile birlikte Recep Tayyip Erdoğan'ın dile getirdiği "Tekel işçileri özelleştirme sonucu değil tasfiye sonucu 4C'ye geçirilmiştir" söylemi basit bir aldatmacadır. Aslında herkesin gözünün önünde olduğu gibi yıllardır süre gelen özelleştirme politikalarının sonucudur. Eğer Tekel özelleştirilmezse Tekel tütün fabrika ve depoları da üretime devam edecekti. Ve tasfiye söz konusu olmayacaktı. Yani Başbakan lafı dolandırarak Tekel işçilerine karşı yapılan haksızlığı gizlemeye kamuoyu gözünde tekel işçilerinin direnişinin yarattığı etkiyi kırmaya çalışıyor.

Özelleştirme sürecinin Türkiye'de bir kampanya gibi başlayıp günümüze kadar gelen bütün bu dönemi neoliberal politikalarından, güvencesiz çalıştırmalardan, esnek çalıştırmadan bağımsız bir şekilde ele almak pek doğru olmayacaktır. Bu sebeple özelleştirme sürecini sadece zarar eden KİT'lerin satılması veya devletin ekonomik alandan el çektilmesi olarak değil neoliberal yıkım politikalarının bütünselliği içinde ele almak gerekir.

1995 GATS anlaşması olarak bilinen Hizmet Ticareti Genel antlaşması, neoliberal politikaların hayata geçmesi amacıyla bir taahhüt belgesi olarak hazırlanmıştır. 24 Ocak kararları sonrası etkilerini Türkiye'de göstermeye başlayan özelleştirme politikaları bir dönem kesintiye uğramış ama GATS sözleşmesi sürecinde 1994'te çıkarılan 4046 sayılı özelleştirme kanunu ile 24 Ocak kararlarıyla zemini oluşturulan özelleştirmeler sürat kazanmaya başlamıştır.

GATS anlaşmasının temel mantığı 1974'lerde başlayan kapitalizmin kriziyle birlikte devletlerin elinde olan mal ve hizmet üretim sektörlerinin serbest piyasaya açılması, yani devletin iktisadi fonksiyonunun azaltılarak serbest piyasa koşullarına teslim edilmesidir.

GATS ile hizmet sektöründeki ticari rekabet ve uluslararası hizmet ticareti önünde kalan son idari engellerin de aşamalı olarak kaldırılması hedeflenmektedir. Tüm hizmet alanlarının ser-

best piyasaya açılması için mevcut düzenlemeleri genişleten ve hukuki işlerlik kazandıran ilk çok taraflı yatırım ve ticaret anlaşmasıdır. GATS, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, ulaşım, posta, belediye hizmetleri, doğa, kültür, içme suyu, ulusal kaynaklar gibi akla gelebilecek her türlü hizmet alanını kapsamaktadır. GATS anlaşmasıyla amaçlanan hizmet sektörünün tamamının serbest piyasaya açılmasıdır.

Bu anlaşma gereği 11 ana alan şöyle belirlenmiştir: 1) Telekom, posta hizmetleri, görsel ve işitsel iletişim hizmetleri de dahil olmak üzere iletişim, 2) inşaat ve bağlantılı mühendislik hizmetleri, 3) eğitim, 4) su iletim sistemleri, enerji ve atık su işleme, 5) tüm çevresel hizmetler, 6) finansal, mali ve bankacılık hizmetleri, 7) sosyal hizmetleri de kapsayacak şekilde sağlık ve bağlantılı hizmetler, 8) turizm, seyahat ve bu iki sektörle bağlantılı tüm hizmet ve ürünlerin üretimi, 9) kültürel ve sportif hizmetler, 10) kara, hava, deniz ve tüm diğer ulaşım hizmetleri, 11) diğer hizmet alanları.

Türkiye GATS anlaşmasına 1994'te anlaşmada tanımlanan 155 alanın 72'sinde taahhütlerde bulunmuştur. Bu genel hizmet alanının %46'sı demektir. Oysa antlaşmaya imza atan ülkelerin ortalaması %18'dir. Daha sonra yapılan genişletme müzakerelerinde ise salkımlandırma anlayışı ile tüm hizmet alanları birbiriyle ilişkilendirilerek serbest piyasaya açılmış olacaktı.

Verilen taahhütlerin en hızlı şekilde uygulanması AKP iktidarı döneminde gerçekleşti. İktidara geldiği günden itibaren iletişimden enerjiye, sudan limana kadar birçok sektörde özelleştirmeleri yapan AKP iktidarı görevine büyük bir bağlılıkla taahhütnameyi yerine getirmeye çalışmıştır.

AKP iktidarı döneminde 70 şirket veya kurum özelleştirilmiş ve bu özelleştirmeler sonucunda 21.676 işçi işten çıkarılmış geri kalanın büyük kısmı ise 4C kapsamında 10 ay geçici işçi olarak güvencesiz olarak çalışmaktadır.

GATS taahhütnamesinin önemli bir maddesi de özelleştirmelerin gerçekleşmesi için gerekli idari düzenlemelerin yapılmasıdır. Bu amaçla sosyal güvenlik ve iş yasasına dair düzenlemeler yapılması planlanmış ve bunların sonucunda ön-

ce güvencesiz çalıştırılmayı sağlayan, 4857 sayılı iş kanununda 2003 yılında yapılan değişikliğin ardından, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası gibi kanunlarla gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

1994'te çıkarılan 4046 sayılı özelleştirme kanununda ise özelleştirmelerin "kamu yararına olacağı" ibaresi konularak yapılan özelleştirmelerin hukuki ve anayasal engellerine yönelik değişiklikler yapılmıştır. Zira yıllarca büyük katma değerlerle devlet gelirine büyük katkısı olan KİT'ler bilinçli politikalarla zarar eden kurumlar olarak gösterilerek özelleştirilmesine zemin hazırlanmıştır.

Özelleştirilen şirketlerin yanında yargı sorununa takılıp özelleştirilemeyen ya da yargıya rağmen özelleştirilen ve halen özelleştirilmesi yargıda olan birçok şirket ve kurum da bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Telekom gibi uzun yıllar yargı sürecine takılan şirketler de oldu. Önümüzdeki dönemde özelleştirilmesi düşünülen çalışan işçi ve ardından üretim yapan tarım işçisi bakımından en kapsamlı özelleştirmelerden biri olan şeker fabrikasının özelleştirilmesi şimdilik Danıştay'a takılmış durumda. Ama dava konusu aşılamayacak bir konu üzerinden değil yalnızca belgelerle ilgili sıkıntıdan kaynaklanıyor.

2014 yılına kadar özelleştirme hazırlıklarının tamamlanması planlanan eğitim, sağlık, enerji ve su gibi önemli alanların özelleştirilmesinin zeminin bugünden yavaş hazırlandığı ve diğer özelleştirilen kurumlara benzer gelişmelerin olduğunu görmek mümkün. Dün KİT'ler için zarar eden kurumlar, bugün de Tekel işçileri için çalışmadığı halde 2-3 bin lira maaş alıyorlar gibi söylemlerin uzun bir süredir eğitim ve sağlık çalışanları için kullanıldığı (örnek olarak Eski Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik'in öğretmenler için '2 gün çalışıp maaş alıyorlar' sözü), bu kurum ve çalışanlarının kamuoyunda devletin sırtında kambur gibi gösterilmesi özelleştirmenin her zaman vazgeçilmez politikası olmuştur. Zira eğitim ve sağlık çalışanları arasında aynı işi yapan ama farklı statüye sahip olan ücretli, sözleşmeli, kadrolu çalıştırma gibi ayrımlarla özelleştirmenin en ağır bedelini ödeyen çalışanlar için şimdiden zemin hazırlanmıştır.

Tekel işçilerinin direnişi bir yandan da yakın zamanda özelleştirilmesi planlanan şeker fabrikaları, enerji vb sektör işçilerine de örnek oluyor. Yıllardır yangından mal kaçırır gibi süratli bir şekilde yapılan özelleştirmeler daha da hızlanarak devam edecek ve önümüzdeki süreç özelleştirme sonucu işlerini ve kazanılmış haklarını kaybeden işçilerin direnişlerinin yoğunlaşacağı bir dönem olacak. Özelleştirme süreçlerinde egemenler tarafından en sıkıntılı konu özelleştirilen kurumların işçileri olmuştur. Şimdiye kadar gelinen süreçte özelleştirme sonucu işten çıkarılanların bir kısmının çıkarılan özel yasalarla ya emekliliği istendi ya benzer bir kuruma işçi olarak gönderildi ya da isteyene tazminat verilerek işten çıkışı sağlanmıştı. Fakat krizi ve tasarruf politikalarını bahane eden hükümet işçi sınıfı ve muhalefetin zayıflayan gücünü de gözeterek Tekel işçilerinde olduğu gibi artık bu şekilde davranamayacağını göstermiş oldu. Önümüzdeki sürecin özelleştirme alanının genişleyerek devam edeceğini düşündüğümüzde bugüne gelinen süreci değerlendirmek ve geleceği şimdiden örgütlemek kaçınılmaz bir görev olarak durmaktadır.